

stale velike mlake umazane vode. Resnično — pomlad je prišla čez noč in zima se je umaknila visoko na bele snežnike.

Tudi mala Anica je stopila k oknu. Tam zunaj je zagledala pomlad in veselo je ploskala z rokami. Poldku pa se je kremžil obraz vedno bolj. Dve beli desetici stavim, da se je splazil potem v drvarnico. Gledal je tam svojo ljubo, krasno drsalko, in debele solze so mu tekle po rdečem licu . . .

Jos. Vandot.

Sirota.

(Dramatičen prizor za šolsko mladino. — Sestavila teta Erna.)

Osebe:

Teronka *Humšek* *Milica* *Prigalk* *Pavel*
Mirka, dvanajstletna, **Jelica**, trinajstletna, **Milan**, sedemleten, **Jasna**, štiriletna, **Božena**, petletna, domači otroci; **Mara**, sirota; **Lenka**, hišna; **Vera**, deklica iz sosesčine. Več drugih dečkov in deklic iz sosesčine.

Prizorišče: okusno opravljena soba.

Mara - Humšek. Lenka: Pepika

Prvi prizor.

(Domači in drugi otroci [12 do 16]. Ko se dvigne zastor, krožijo otroci v podobi kolesa, pojoč pesem: »Ropoče mlin v dolu...« Med kroženjem in petjem vstopi sirota Mara, zre tužno na veselo otroško družbo, naslanjajoč se na steno v ozadju, tresoč se od mraza; nihče je ne opazi. Pri zadnjih besedah pesmice vstopi hišna Lenka.)

Drugi prizor.

(Prejšnji in Lenka.)

Lenka: Moj Bog, otroci, nehaite vendar! Ta direndaj, — ta prah, — pa v tej sobi! — Ali nimate za to igralnice? (Otroci nehajo in obkrožijo Lenko.)

Milan: Ti sitna Lenka; kadar je prav veselo, pa nas ti motiš.

Mirka: Lenka ima prav; tu res ni prostor za take igre.

Lenka: Sedaj pa kar hitro v igralnico; tam vas čaka južina!

Vera: Saj smo se zadosti dolgo igrali; — za igro pa južina, to je primerno; le storimo, kakor veli Lenka, in pojdemo južinat!

Jasna: Južina — južina — juhé!

Božena: Jaz bi se pa raje tu igrala.

Lenka: Kdor hoče južinati, naj gre za menoj!

Otroci: Južinat, — južinat! (Odidejo razen Jelice in Mare.)

Tretji prizor.

(Jelica in Mara.)

Jelica: Zoprno! Ta Lenka samo za-ukazuje — in vsi jo morajo slušati; gorje, če bi se ji kdo zoperstavljaj! Mama tega ne trpi; samo enkrat sem nastopila proti Lenki; k nesreči me je zasačila mamica in hudo sem bila karana. Karana zavoljo hišne — smešno! Pri Gruberjevih je to vse drugačno; prijateljica Zora dela, kar hoče; služkinje se morajo ravnati po njej, ne pa ona po njih. Res ne razumem mamice; rekla bi, da ljubi služkinje bolj nego nas. (Zagleda siroto; osorno.) Kdo si pa ti? Kaj hočeš tu? Pri nas ni prostora za berače. Spravi se odtod!

Mara: Ne bodite hudi, gospica, da sem zašla sem; tako me zebe . . . (tresoč se) zebe . . .

Jelica: Proč, idi na svoj dom! Ali si tu doma?

Mara: Oh, uboga Mara nima doma!

Jelica: Ah, kaj še; vsakdo je nekje doma, torej tudi ti; to so le prazni izgovori; le glej, da se mi odpraviš!

Četrty prizor.

(Prejšnji in Lenka, ki čuje zadnje besede.)

Lenka: Ali te ni sram, Jelica, da tako brezsrčno govoriš; če bi te slišala gospa mama, bi se razjokala nad teboj.

Jelica: In kregana bi bila, to vem, če me izdaš, — pa ne morem drugače; meni že preseda, da se moram takorekoč klanjati pred ljudmi, ki stojé tako nizko pod nami. Raje grem; s teboj se ne bom prepirala; pa odpravi ti to nesramno, predrzno beračico! (Odide.)

Lenka (beži za njo): Ne tako, Jelica, ne tako!

Petí prizor.

(Mara sama, stopi v ospredje in poklekne.)

Mara O, dobri Bog, usmili se mene sirote! Kam naj grem? Mraz me trese, glad me muči, in nikjer usmiljenega srca! O, Mati nebeška, glej name, usmili se ubogega zapuščenega otroka! (Se joče.)

Šestí prizor.

(Mara in Lenka.)

Lenka (vstopívši): Ne jokaj se, revica! saj te nihče ne podi, in Jelica tudi ni tako trda, kot se dela. Povej mi, kdo si in zakaj si tako zapuščena?

Mara: Oh, dobra gospica, zelo, zelo hudo se mi godi. Moj oče, priden delavec, je umrl pred leti, moja dobra mamica je šivala noč in dan, da nama zasluži vsakdanji kruh; — a zbolela je, odpeljali so jo v bolnišnico; ostala sem sama doma, a doma mi je mraz — hudo me zebe — strah me je . . . in kruha nimam.

Lenka: Uboga sirota!

Mara: Lakota in mraz sta me gnala od hiše; čula sem tu otroške glasove in vstopila sem. Ne hudujte se, prosim, saj grem zopet dalje.

Lenka: Kaj še! Z menoj ideš sedaj v kuhinjo, da se ogreješ in dobiš kaj za prazni želodec; potem pa bom govorila z milostljivo; ona bo gotovo vedela radi tebe kaj nasvetovati.

Mara: Hvala, hvala! Kako ste dobri! (Odideta v kuhinjo.)

Sedmi prizor.

(Po kratkem odmoru vstopijo domači otroci.)

Mirka: Tako; pojužinali smo. Tuji otroci so šli na dom, mi pa moramo misliti na učenje.

Jelica: Jaz že vse znam; meni se ni treba učiti.

Mirka: Res imaš dobro glavo in ti učenje ne dela nobenih preglavic, a vendar tudi tebi ne bi škodilo nekaj ponavljanja.

Jelica: Ponavljanje! Hm, saj se mi ne sanja!

Milan: Meni se le sanja, kadar spim, pa še takrat ne o učenju; pa moram le še danes pisati nalogo. Pojdimo torej v učilno sobo!

Božena: Kam pa naj greva medve z Jasno?

Mirka: Le idita v kuhinjo k Lenki!

Jasna: K Lenki, k Lenki; ona nama bo povedala lepo povestico. (Jasna in Božena v kuhinjo, Milan v učilno sobo.)

Osmi prizor.

(Mirka in Jelica.)

Jelica: Zakaj ne greš še ti? Mi hočeš zopet pridigovati? Te že poznam!

Mirka: Jelica, prosim te, pojdi z nami; če ti res že vse znaš, pa bodeš nama z Milanom malo pomagala!

Jelica: Nečem; — grem raje k Zorki; tam je prijetnejše!

Mirka: Zakaj zahajaš vedno k Zorki? Vendar veš, da mamka tega ne vidi rada; če se že od Zorke ne moreš ločiti, pa jo povabi semkaj med nas!

Jelica: Zorka da bi prišla k nam! Beži, beži! Kaj bi ona tu, kjer je vse tako starokopitno, kakor pravi ona, kjer sme zaukazovati hišna, ki nas tiče, — nas, gospice višjih krogov?

Mirka: Mamka ne pusti, da bi nas zvesta Lenka vikala; jaz ljubim dobro, skrbno Lenko; tudi sama nočem, da bi me vikala!

Jelica: Ti, seve, ti vzor ponižnosti; meni pa vse to kar nič ne ugaja. Sram me je pred ljudmi, da je pri nas vse tako nemoderno.

Mirka: Če nočeš ubogati, pa stori kar hočeš. Ne utegnem se s teboj pričkat; moram h knjigi. Le glej, da prepozno ne izpregleša svojega neumnega ravnanja! Z Bogom!

Deveti prizor.

(Jelica sama.)

Jelica: Neumno imenuje moje ravnanje! Saj me ne razumeta, ne dobra mamica, ne sestrice. Ali ni škoda, ko je

drugače tako lepo pri nas, da nočejo popustiti teh zastarelih šeg? Zorka je rekla, da živimo pri nas srednjeveško; in res je! V zasmeh smo drugim! Zato ravno bi jih rada malo izpreobrnila; pa vse zastonj! Oh, če bi šlo po mojem, vse bi bilo drugače! (Tu vstopi Lenka ter čuje te besede.)

Deseti prizor.

(Jelica in Lenka.)

Lenka: Kaj bi bilo drugače, ti novodobna »frajlica«?

Jelica: Vse; osobito ti bi se morala drugače obnašati proti meni. Kam pa si odpravila nadležno. beračico?

Lenka: Meniš ono siroto? V kuhinji se sedaj igra z Boženo in Jasno; ravno grem radi nje k milostljivi gospej mami.

Jelica: Seve; predobra mamica in njeno mehko srce se bode zopet izrabljalo. Bolje, da grem k svoji Zorki! (Odide.)

Enajsti prizor.

(Lenka sama.)

Lenka: Če pogledam Jelico in njeno ravnanje, pa postanem žalostna. Kaj je temu otroku? Tako skrbno vzgojena, in vendar vsa drugačna kot drugi otroci! Od nekdaj je bila svojeglavna in samo-svoja, a odkar občuje z Gruberjevo Zorko, pa je vse še slabše. To ni družba zanj; a ona sili tja in že radi starega znanja z Zorkino staro mamo milostljiva ne more popolnoma prepovedati obče-vanja. Prepričana sem, da Jelica v srcu ni hudobna; le dela se tako, ker misli s tem pokazati, da je novodobna. Kako je bila danes zopet trda proti tej siroti! Nerazumljivo! (Skrivnostno.) ... Če bi slutila? Saj me nihče ne čuje! ... Milostna bi bila nevoljna, če bi, zlasti proti otrokom, kaj zinila; pa vendar bo to menda edino zdravilo za ošabnico. Bog, razsvetli me, da storim prav! — Zdaj pa k milostljivi! (Odide.)

Dvanajsti prizor.

(Božena, Jasna in sirota Mara; iz kuhinje priskakljaje.)

Božena: Mara si? — Pri nas še ni nobene Mare. Pa tu ostaneš, kajne?

Jasna: Oblekico mi boš šivala za mojo punčiko; kajne?

Mara: Oh, Božena in Jasna! rada bi ostala, a kaj poreče Vaša mamica?

Božena: Naša mamica ima rada pridne otroke!

Jasna: Bom mamico prosila: »Ljuba mamica, naj bo Mara pri nas!«

Trinajsti prizor.

(Prejšnji in Milan; prihiti z zvezkom v roki.)

Milan: Gotov sem! Juhe! Sedaj pa na vrt, da napravimo sneženega moža! (Zagleda sestrici in tujko.) Kdo pa je to?

Božena: To je Mara, ki nima mamice, pa bo pri nas.

Jasna: Da, pri nas, pa se bo z nama igrala.

Milan: Ona je že velika; ona mora v šolo hoditi. Ti ne veš drugega ko igrati, pa vedno igrati. Jaz sem že v drugem razredu, pa znam mnogo. (Tujki:) V katerem razredu pa si ti?

Mara: V tretjem; samo, da dostikrat ne morem v šolo, ker nimam čevljev!

Milan: Čevlje ti bom jaz dal!

Božena: Jaz pa obleko.

Jasna: Jaz pa igrače.

Štirinajsti prizor.

(Prejšnji in Lenka.)

Lenka (vstopivša, zase): Ti dobri otroci! (Glasno:) Hitro vsi k mamici! Mara dobi tam vse; ostane pri nas, dokler njena mamica ne ozdravi.

Mara (vsa radostna): Res!? — O hvala ti, ljubi, dobri Bog!

Vsi otroci: Pri nas ostane! Pri nas ostane! Pojdi z nami, Mara, pojdi! Juhej! (Vsi odidejo razen Lenke.)

Petnajsti prizor.

(Lenka sama.)

Lenka: Naša milostljiva je pravi angel; Mara ostane pri nas; za mater pa hoče tudi skrbeti; če zapusti bolnišnico, ponudila ji bo službo hišne. Od tu pač ne gre revež brez tolažbe.

Šestnajsti prizor.

(Lenka in Jelica.)

Jelica (vstopi — jezno — ne meneč se za Lenko): Je že zopet ni doma; na izprehod se je zopet peljala. Zakaj pa meni ni tako dobro kakor Zorki? Vsa

nejevoljna sem, če začnem primerjati sebe in njo. (Zagleda Lenko.) No, kaj pa ti, Lenka, tu postajaš; nimaš nobenega dela?

Lenka (resno): Dela dovolj; a v tem trenutku sem se spomnila na neko povest, in ta mi roji po glavi.

Jelica: Povest? Kakšna povest? Sicer si ne obetam dosti od tvojih povesti, a ker mi je dolgčas, mi jo povej! (Zase:) Povesti kaj rada čujem.

Lenka: Če me hočeš poslušati, naj bo. Sediva. (Vsedeta se na klopico ob strani odra.)

Jelica: No, zdaj pa le!

Lenka: Veš, Jelica, ko sem danes videla ono siroto, ki je zašla semkaj, sem se nehote spomnila neke druge sirote. In o tej drugi siroti ti hočem nekaj povedati. Tega je danes menda okoli dvanajst let. V našem mestecu se je raznesla vest, da se je ponesrečil železniški strojevodja; mrtvega so pripeljali na dom. Mlado, a bolešno ženo je ta udarec vrgel na bolniško posteljo, s katere ni več vstala; kmalu je tudi ona umrla. V zibeljki pa je spalo nedolžno dete, komaj pol leta staro, — sirota brez očeta in matere, brez sorodnikov. Ker ni bilo nobenega premoženja, namenili so oddati osirotelo dete v sirotišnico. O tem pa čuje mlada, bogata, komaj poročena gospa. Smili se ji zapuščeni otrok; z dovoljenjem svojega soproga se obrne na dotično oblast ter prosi, naj se ji izroči dete v oskrbo, hoče ga zrediti in vzgojiti kot lastnega otroka. Tako je prišla sirota, mala deklica, v hišo svoje dobrotnice. Vzrastla je tu kot domača hčerka; ni bilo razločka med njo in domačimi; še celo ime nove rodbine so ji pridejali. Niti osirotela deklica, niti drugi domači niso izvedeli, da ona ni domačinka. Ljubili so jo novi starši, ljubili so jo vsi domači veliko bolj kakor ona nje. Ni pa bila naša rejenka vedno vredna vse te ljubezni. Četudi ni bila hudobnega srca, imela je pa grde napake: bila je domišljava, ošabna, večkrat surova in neusmiljena proti revežem. Vse to je plemenito gospo zelo bolelo; a vsi opominí, vsi dobri zgledi niso pomagali nič, dokler se ni ohrabrila njena nekdanja pestunja in ji pripovedovala povest...

o usmiljeni gospej... (Proti koncu je ginjena in govori počasneje ter bolj in bolj tiho.)

Jelica (zamišljena in razburjena — skoči kvišku): Kdo je ta gospa? Kdo ona rejenka?...

Lenka (ki je bila tudi vstala): In ti še vprašaš?

Jelica (vsa razburjena): Je li mogoče? ... jaz — jaz tu le rejenka! — ne prava hči! ... O moj Bog! (Se joče; skesano:) ... In nehvaležna sem bila, tako nehvaležna in ošabna; jaz, uboga rejenka!

Lenka: Pomiri se, otrok! Za poboljšanje še ni prepozno; stori, kar ti srce velevala!

Jelica (razburjena): Oh, k mamici, le k mamici, da jo klečé prosim odpuščanja! (Odbeži.)

Sedemnajsti prizor.

(Lenka sama.)

Lenka: Hvala ti, dobrotni Bog, da ji je ta beseda segla v srce! Sedaj bo vse dobro. Vem, da mi milostljiva zaradi dobrega namena in uspeha ne bode v zlo štel, ker sem izdala to tajnost. Kar pridružim se Jelici in hitim k milostljivi.

Osemnajsti prizor.

(Vsi domači otroci, v sredini med njimi Mara, ki je sedaj preoblečena v novo obleko.)

Milan: Mirka, sedaj pa le začnimo z vajo za današnjo večerno predstavo v prid šolski mladini.

Mirka: Koj, Milan, le malo potrpi, da pridejo še drugi otroci, nas je premalo. To se bodo čudili gostje, kakor tudi tetka in babica iz Celja našemu petju in kroženju.

Jasna: Jasna bo tudi pela in krožila. (Se suče veselo.)

Mirka: Dà, dà, srček moj; vsi bomo sodelovali.

Božena: Kako se že veselim babice, ki mi prinese gotovo kaj lepega iz Celja.

Milan: Vsem, — ne samo tebi.

Mirka: Gotovo vsem; zatorej se moramo truditi, da ji napravimo s predstavo veselje.

Milan: Sedaj pa pride naša velika gospodična Jelica.

Božena in Jasna (ji hitita naproti):
 Jelica, Jelica, — hitro, hitro!

Devetnajsti prizor.

(Prejšnji in Jelica.)

Jelica (resno): Takoj, dragi moji, a preje imam še neko opravilo. (Stopi pred siroto Maro.) Ljuba Mara, prosim te, odpusti mi moje brezsrčno ravnanje; daj mi roko v spravo! Oh, kako se veselim, da ostaneš pri nas in ti še lahko dokazem, kako te ljubim!

Mara: Ljuba, dobra gospica Jelica! (Ji hoče poljubiti roko.)

Jelica: Ne gospica, »Jelica« mi reci in tikaj me, če me količkaj ljubiš!

Mirka: Bog živi našo drago Jelico, ki nas vse tako ljubi!

Vsi: Živio! Živio!

Dvajseti prizor:

(Prejšnji; Lenka s tujimi otroki.)

Lenka: Le semkaj, otroci! (Otroci se okoli domačih postavijo v polukrogu ter se pozdravljajo med seboj.)

Vera (stopi po pozdravljanju proti domačim, rekoč): Tu smo torej; dosti nas je, kajne? Vadili smo kolo na našem dvoru; prav dobro je šlo; upam, da vam s sodelovanjem ne bomo delali sramote; celo naši manjši so zelo spretni in se ne zmotijo za korak; kar začnimo!

Mirka: Sedaj pa le k skupni glavni vaji, da ne bo prepozno.

Milan: Jaz grem naprej! Hajd za menoj! (Odkoraka ponosno kot vojaški voditelj, drugi za njim, nazadnje Lenka. Med odkorakanjem otrok pade zastor.)

(Konec.)

Veliki traven.

Majnikova želja.

Ej, da sem jaz ptiček,
 gnezdo bi si zgradil
 tam na tisti lipi
 pred kapelico
 naše ljubljene Gospé.

In Gospa bi sama
 me učila pesmi,
 ki ne zna jih človek
 tu noben na zemlji,
 pesmi, ki jih znajo
 angelci samo.

Kaj naj vam zapojem?

Kaj naj vam zapojem
 za prelepi maj?
 Ah, ne znam jih peti
 kakor v seči kos,
 ali kakor lišček
 sredi cvétnih loz.

Včeraj šel sem v hosto
 k ptičkam drobnim v vas:
 lišček žvižgal, peval
 v tankem glasu je,
 kos pa mu pomagal
 v moškem basu je.

Pa da sem jaz lišček,
 pa da sem jaz kos,
 to zapel bi pesem
 kralju — maju jaz,
 da bi še pozabil
 iti proč od nas!

Bogumil Gorenjko.

